שולחן ערוך כפשוטו

קיצור ההלכות המעשיות שבשו״ע וברמ״א

הרב שאול דוד בוצ׳קו

בסוגריים מרובעים מובאות ההפניות לשו״ע.
בדרך כלל מובאת הפניה לסעיף בלבד, כשהסימן הוא הסימן המובא בכותרת. למשל: [א].
כשההפניה לסימן אחר, נציין גם את הסימן, כשהסימן יצויין עם גרש, והסעיף ללא גרש. למשל: [א׳, א].
הפניה לסעיף כוללת את דברי המחבר והרמ״א, ואף את דברינו בפירושם.
הפניה לדברינו בס״ק מצויינת בסוגריים עגולים. למשל: [(א)]. מספר בסוגריים מציין הערה באותו סימן, והציון [הק] מפנה להקדמתנו לסימן.

בדיקה וביאור (סימנים תכט–תמו)

א. דיני חודש ניסן (סימן תכט)

1. לומדים הלכות פסח שלושים יום קודם בואו. [א]
2. בשאר חגים די ללמוד כמה ימים לפני החג. (א)
3. לימוד ההלכות הנוהגות בכל דבר הוא חשוב ונחוץ לכל אדם. (א)
4. נותנים צדקה לפני פסח כדי שהעניים יוכלו לקיים את הסדר כבני חורין ולא יחסר להם כלום. [א]
5. כל ימי חודש ניסן נחשבים ימי שמחה, על כן אין אומרים בהם תחנון, ולא צדקתך בשבת, ולא מספידים נפטרים מלבד תלמיד חכם. [ב]
6. לא אומרים למנצח. והאשכנזים נמנעים מזה רק בערב פסח ובאיסרו חג. כמו כן נמנעים המה מאמירת א־ל ארך אפים אותו נהגו לומר בהוצאת ספר תורה. [ב]
7. לא מתענים, אפילו ביום שמת בו אביו או אמו. אבל רשאי להתענות תענית חלום, אם הוצרך לכך. [ב]
8. אשכנזים נמנעים מלומר מזמור לתודה מערב פסח עד סוף החג. [ב]

9. אסרו חג, הוא היום שאחר צאת החג, ונוהגים להרבות בו קצת בסעודה. [ב]

ב. שבת שלפני הפסח (סימן תל)

1. שבת שלפני פסח נקראת שבת הגדול, ונוהגים שהרב דורש בהלכות פסח בשבת זו.
2. אשכנזים נוהגים לקרוא בשבת זו חלק מן האגדה, מ"עבדים היינו" עד "לכפר על כל עוונותינו".
3. הנוהגים לומר ברכי נפש בחורף, מפסיקים בשבת זו, ונוהגים לקרוא פרק מפרקי אבות עד שבועות, ויש נוהגים עד ראש השנה.

ג. זמן בדיקת החמץ (סימן תלא)

1. אסורה החזקת בעלות על חמץ בפסח, כנאמר "לא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור בכל גבולך" [הק].
2. חייבו חכמים לבדוק את הבית מחמץ בערב פסח, תיכף בתחילת הלילה [א].
3. אופן ביצוע הבדיקה הוא בכל מקום בו קיימת סבירות שהוכנס בו חמץ במשך השנה [א].
4. אסור לקבוע סעודה, להתחיל עבודה, או אפילו ללמוד תורה משהגיע זמן הבדיקה [ב].
5. מי שהתחיל ללמוד לפני זמן החיוב, לדעת המחבר, אינו חייב להפסיק. אבל לדעת הרמ"א חייב להפסיק [ב].
6. כאשר הכלל "עוסק במצוה פטור מן המצוה" נאמר בלימוד תורה, הרי זה דווקא אם אדם אחר יכול לקיים את המצוה. ואם לאו, מחויב הלומד לעסוק במצוה, כי הלימוד בעיקרו בא לצורך קיום המצוות (ח).

ד. הברכה על הבדיקה (סימן תלב)

1. לפני הבדיקה מברכים על ביעור חמץ [א].
2. אסור לדבר בין הברכה לתחילת הבדיקה [א].

3. אם שכח לברך, יכול לברך כל זמן שלא סיים לבדוק. אבל אחר סיום הבדיקה, אף שעדיין לא ביער חמץ, אינו יכול לברך [א].
4. אחרי תחילת הבדיקה, טוב שלא להפסיק עד סיומה, אבל אין איסור להפסיק [א].
5. בברכה אחת בודק כל המקומות הצריכים בדיקה [ב].
6. יכולים כמה אנשים להתחלק ולבדוק כל המקומות, ודי בברכת אחד מהם [ב].
7. גם אם לא מצאו חמץ, אין הברכה לבטלה. ויש שנהגו להחביא חמץ, כדי שוודאי ימצא חמץ. אמנם יש שמשאירים חמץ לביעור בלי להחביאו [ב].

ה. בדיקת חמץ (סימן תלג)

1. בודקים לאור נר של שעוה שיש בו פתילה אחת [א, ב].
2. יש מקום להתיר לבדוק באור של פנס, אבל המנהג הוא לבדוק באור הנר (ז).
3. אין חובה לבדוק אלא מקום שיש בו חשש שהכניס בו חמץ. כל בית לפי המציאות שלו [ג].
4. לכן ארונות בגדים ומפות, אינם צריכים בדיקה (ח).
5. וצריך לשים לב ולבדוק בתיקי ילדים וארגזי משחקים ומכוניות, שיתכן ונשכח שם חמץ (ח).
6. אין צורך לבדוק מקום שלכל היותר ימצא בו פירורים (ח).
7. אין צריך לבדוק במקום שנמצאים בו בעלי חיים, כי אם היה חמץ ודאי אכלוהו [ו].
8. אמנם כשיש בו חמץ, חייב לבערו [ו].
9. צריך לבדוק גם בתי כנסת ובתי מדרש [י].
10. המטאטא את חדרו ביום י"ג, יבדוק בלילה כתקנת חכמים [יא].
11. מי שניקה את חדריו קודם לכן, ודאג שלא יכניסו בהם חמץ, ההלכה פוטרתו מבדיקה, אבל המנהג לבדוק, כדי שלא תישכח תקנת חכמים וחשיבות הבדיקה (כד).

ו. דברים הנוהגים אחרי הבדיקה (סימן תלד)

1. החמץ אסור מן התורה – הן באכילה והן בהנאה והן בבעלות – כבר מערב פסח בחצות [הק].
2. חכמים אסרו ההנאה שעה לפני חצות והאכילה שעתיים לפני חצות [הק].
3. מלבד בדיקת החמץ וביעורו, חובה גם לבטלו בלבו. הסיבה לבדיקה ולביעור היא, שמא הביטול אינו מבוצע בלב שלם. והביטול נעשה, שמא ימצא חמץ בביתו בפסח [הק].
4. בלילה, אחר הבדיקה מבטלים את החמץ. וגם למחרת, בעת שריפת חמץ, שבים ומבטלים פעם נוספת, טרם ייאסר בהנאה [א].
5. את החמץ שרוצים לאכול למחרת מצניעים אחר הבדיקה, וגם חמץ המיועד להשרף למחרת [א].
6. את ביטול החמץ יאמר בשפה המובנת לו [ב].
7. אפשר לבטל בכל מקום שהוא [ד].
8. אם אינו יכול לבטל, יכולה אשתו לבטל, ואם רוצה, יכול הוא למנות שליח [ד].

ז. מי שלא בדק בליל י"ד (סימן תלה)

1. מי שלא בדק בליל י"ד, יבדוק ביום י"ד. ואם לא בדק ביום י"ד, יבדוק בחול המועד ויברך.
2. מי שלא בדק עד אחר הפסח, יבדוק אחרי החג, כדי להמנע מכשלון בחמץ שעבר עליו הפסח, אבל לא יברך.

ח. דין המפרש בים והיוצא בשיירא (סימן תלו)

1. היוצא מביתו קודם שלושים יום שלפני פסח, ואינו מתכוין לחזור עד אחר פסח, פטור מבדיקת החמץ, ובבֹא ערב הפסח יבטלו. אמנם כשמגיע לביתו, אחר הפסח, יבער את החמץ הנותר בו [א].
2. ברם, אם מתכוין לחזור סמוך לפסח, וכל שכן השב בפסח עצמו, צריך לבדוק טרם עזיבתו [א].

3. היוצא מביתו בשלושים יום הסמוכים לחג, חייב לבדוק לפני היציאה, אף שאין בכוונתו לחזור עד אחר החג. ואין מברכים על בדיקה זו. ובערב פסח יבטל ככל ישראל [א].
4. שוכר המתגורר בבית אינו יהודי ויוצא ממנו לפני פסח, אינו צריך לבדוק. ויש מחמירים לבדוק, אם לא יוכל לקיים את המצוה במקום אחר [ג].
5. היוצאים מביתם לפני פסח ומשכירים את הבית לגוי, וכל החמץ שבו נמכר לו, פטורים מעיקר הדין מבדיקה, אבל טוב וראוי להשאיר קצת חמץ שלא נמכר, ולבדוק אותו ולבערו, כדי לזכות במצוה.

ט. בית שנשכר זה עתה – מי חייב בבדיקתו (סימן תלז)

1. השוכר בית בחזקת בדוק ומגיע ערב פסח, ומגלה שהבעלים לא הוציאו את החמץ, אין זו עילה לביטול השכירות [ג].
2. אם היה השוכר צריך לשלם שכר לעובד נקיון, מן הראוי שהמשכיר ישלם לשוכר [ג].
3. אשה נאמנת בכל דיני איסור והיתר, כגון לומר שהיא טהורה או שהמאכלים כשרים.
4. גם ילדים נאמנים להעיד שהבית נקי לפסח.

י. עכבר שנכנס עם חמץ למקום בדוק (סימן תלח)

1. מקום שנבדק ויש סבירות שבינתיים הוכנס בו חמץ צריך לחזור ולבדקו.
2. אם זהו רק חשש בעלמא, אין צריך לחזור ולבדוק.

יא. דין מי שבדק ומסופק אם חייב לבדוק שוב (סימן תלט)

1. מקום שכבר נבדק, חייב בבדיקה חוזרת, אם יש סבירות שלאחר הבדיקה הוכנס בו חמץ.

יב. חמצו של אינו יהודי שהופקד אצל ישראל (סימן תמ)

1. אחריות היא מקצת בעלות, ולכן ישראל שאחראי על פקדון חמץ, עובר ב"בל יראה". [א]
2. אין בראיית חמץ שאינו שלו, אפילו בביתו של ישראל, שום איסור. [ג]
3. חמץ של אינו יהודי והישראל לא קיבל עליו אחריות, אינו חייב לבערו מביתו, אלא יעשה לפני יום טוב מחיצה בפני החמץ, כדי שלא יבוא לאוכלו בטעות. [ב]
4. גוי שבא ליהודי ובידו חמץ, אין הישראל חייב להוציאו מביתו, רק לא יאכל יחד באותו שולחן. [ג]
5. אם ישראל אחראי על חמץ ישראל אחר, שניהם עוברים בבל יראה. [ד]
6. אין למנוע כניסה לבית חולים מבני אדם המחזיקים חמץ בתיקיהם. (י)
7. אם דורשים מהם להפקיד חמץ אצל השומר, עד אחר יציאתם, לא יפה עושים, כי יש אחריות על חמץ זה. (ב)

יג. דין מי שהלוה על חמץ (סימן תמא)

1. אין לקבל חמץ בפסח כמשכון המשמש כבטחון על החזר ההלוואה, אלא אם כן החמץ יכנס תחת בעלותו רק כשהלוה לא ישלם במועד הפירעון, ובכל משך ההלוואה לא יתחייב באחריותו.

יד. תערובת חמץ (סימן תמב)

1. האוכל כזית חמץ גמור, עובר על איסור תורה. ובמזיד, ייענש בכרת [הק].
2. המחזיקו עובר מן התורה בבל יראה [א].
3. בפחות מכזית אין איסור כלל, אלא שאם הוא גלוי וראוי לאכילה צריך לבערו, כדי שלא יבוא לאוכלו [ז] (לה) (מא).
4. חמץ שודאי לא יאכלו, כגון פירורים, אין צריך לבער (כט) (לה).
5. תערובת ששמינית ממנה חמץ, קרויה "כזית בכדי אכילת פרס". כלומר כזית חמץ מעורב בהיתר, ואכילת התערובת נמשכת כזמן

אכילת ארבעה ביצים, שהם שמונה זיתים. האוכל תערובת זו, עובר בלאו הכתוב בפסוק (שמות יב כ) כָּל מַחְמֶצֶת לֹא תֹאכֵלוּ[1], והמשהה חמץ זה בבית, עובר על בל יראה [א].

6. תערובת שבה פחות משמינית חמץ, ובכולה שיעור כזית, אסורה מן התורה באכילה ככל חצי שיעור, והמקיימו עובר בבל יראה [א].
7. תערובת שהחמץ נתן בה רק טעמו, אסורה באכילה, אבל אין בזה לאו. ואיסור תורה זה, חומרתו קלה, באופן יחסי [הק].
8. מדרבנן אין להשאיר תערובת כזו בביתו, שמא יבוא לאכלה [הק].
9. אם נתערב מעט מאד חמץ בתערובת, בכמות של "פחות מאחד חלקי שישים (1/60)", זה נקרא "משהו חמץ", ואינו חייב לבער [ד].
10. אם "משהו חמץ" התערב במאכל בתוך הפסח, אסור לאוכלו (כג).
11. אם לפני פסח עירבו "משהו חמץ" במאכל, ראוי שלא לאוכלו. על כן אין לאכול בפסח מאכלים תעשייתים, כשבתרכבותם מצוי משהו חמץ. ובשעת הדחק מותר לאוכלו (כג).
12. אם משהו חמץ נתערב לפני פסח שלא בכוונה, מותר לאוכלו. על כן בשר ודגים שנקנו לפני פסח, מותרים בפסח.
13. דבר שאינו מאכל אדם ומעורב בו חמץ, מותר בשימוש בפסח [י]. על כן מותר להשתמש בפסח בסבונים ובחומרי ניקוי, גם ללא הכשר מיוחד לפסח (מב).
14. את המצנם יש לנער מן החמץ שניתן להסיר, ויצניעו (מג). וכך יש לנהוג במיקסר שלא ניתן לנקותו מן החמץ הדבוק (מא).

---

1. על פי הרמב"ם (הלכות חמץ ומצה א, ו), ואינו חייב כרת. ואף שבשאר איסורים אנו פוסקים שאכילת כזית מתערובת בכדי אכילת פרס, הוא איסור ממש כאכילת כזית איסור, שונה החמץ כי דורשים מן הפסוק כִּי כָּל אֹכֵל חָמֵץ וְנִכְרְתָה (שם), שדוקא על חמץ גמור ענוש כרת, אבל על תערובתו אין כרת אלא לאו (פסחים מג ע"א). כך מפורש ברמב"ם (הלכות חמץ ומצה פרק א הלכה ו–ז). וראה הסברו של הערוך השולחן (כאן הלכה ד) בדעת הרמב"ם, שגם תערובות שאר איסורים של כזית בכדי אכילת פרס אין בו חיוב כרת, אלא רק לאו. אמנם יש מסבירים שמה שכתב הרמב"ם שאין בו כרת, הכוונה כשאוכלו שלא כדרכו (בית יוסף (ד"ה ויש לדקדק) בהסבר דברי הטור).

טו. דין חמץ בערב פסח אחר חצות (סימן תמג)

1. מחצות ערב פסח, נאסר החמץ מן התורה, הן באכילה והן בהנאה והן בהחזקה [א].
2. מדרבנן, כבר שעה לפני כן אסור באכילה ובהנאה, ואסור להחזיק בו [א].
3. שעתיים לפני חצות אסור באכילה, אבל מותר בהנאה. ואפשר עדיין למכרו לאינו יהודי [א].

טז. ערב פסח שחל בשבת (סימן תמד)

1. ערב פסח שחל בשבת, מקדימים את הבדיקה והביטול הראשוני לליל שישי [א].
2. מבערים את כל החמץ לפני שבת, חוץ מהחמץ הנחוץ לשתי הסעודות הראשונות [א].
3. טוב לבער לפני חצות של ערב שבת [ב].
4. ספרדים מקיימים סעודה שלישית במצה עשירה, אשכנזים בכל מיני מאכל, אבל ללא מצה עשירה [א].
5. אפשר לקיים את שתי הסעודות הראשונות גם במצה עשירה, ובזה מרויח שאינו מסתבך עם החמץ בשבת ערב פסח, אלא שצריך לאכול כ230 גרם, כדי לברך המוציא וברכת המזון (ג).
6. יש מקילים לברך המוציא וברכת המזון גם כשאכל ממצה זו ככמות לחם הרגילה שלו בכל שבת. ואשכנזים רבים סומכים על שיטה זו(ג).
7. יש לבטל את החמץ פעם שניה בשבת, לפני שעה שישית [ב].
8. מאכלי חמץ הנדבקים לכלים - ימנע מאכילתם בשבת זו [ג].
9. אחרי הארוחה מפנים את הפירורים הנראים, וכל החמץ הנשאר, וזורקים בשירותים (טז).
10. אדם שנזכר שיש לו חמץ בבית, ואינו יכול לבערו, יבטלנו בלבו, וכשיגיע לביתו יבערנו [ז].

יז. ביעור חמץ (סימן תמה)

1. בערב פסח מבערים את החמץ שנשאר [הק].
2. משעה ששית, נאסר החמץ מדרבנן בהנאה [הק].
3. אם מבערו בשעה שישית, חייב לשורפו או לפוררו, או להשליכו אל הים, ובכך לפוסלו כליל מאכילה [א].
4. גם אם מבער חמץ לפני כן נהגו לשורפו (יז). אבל ניתן לבערו ולהתפטר ממנו בכל דרך שהיא, כגון לתתו לאינו יהודי [ב], או לזורקו לאשפה ציבורית (טז).
5. בני אשכנז נהגו, שאם אין לו חמץ לשרוף, ישרוף כלי שהכיל חמץ [ג].

יח. המוצא חמץ בפסח (סימן תמו)

1. החמץ בפסח מוקצה, ואסור לטלטלו בשבת או ביום טוב [ג].
2. המוצא חמץ בפסח בשבת וביום טוב יכפה עליו כלי, כדי שלא יבוא לאוכלו. ובמוצאי שבת או יום טוב, יבערנו מיד [א].
3. המוצא חמץ בחול המועד, יבערנו מיד [א].

איסור אכילה והנאה מחמץ (סימנים תמז–תנב)

יט. דין תערובת חמץ בתוך הפסח (סימן תמז)

1. האוכל כזית חמץ בפסח, חייב כרת [הק].
2. האוכל חמץ המעורב בדברים מותרים, עובר על איסור תורה [הק].
3. אפילו משהו חמץ שמתערב בפסח במאכל, אוסר אותו מדרבנן [א].
4. משהו חמץ אינו אוסר אלא כשודאי נפל, אבל ספק משהו, מותר (ג).
5. חמץ שנגע במצה, אם אחד מהם חם, צריך לקלוף את מקום המגע [א].
6. חמץ שנגע במאכל שומני, אוסר את כולו [א].
7. בתנורים של ימינו, לא מדביקים את הלחמים ישירות על הדפנות, אלא בתבניות, מותר להשתמש בהם בפסח, לאחר נקיון ואינו חייב בליבון (יד).

8. כש"משהו חמץ" נפל במאכל בערב פסח, אין התבשיל נאסר, ומותר לאוכלו גם בפסח [ב].
9. כשבערב פסח נתערב יבש ביבש, כגון משהו קמח חמץ, בקמח שאינו חמץ, למנהג אשכנז הוא אסור, ולמנהג ספרד הוא מותר [ד].
10. על כן לספרדים מותר להשתמש בתבלינים, אף שייתכן שיש בהם משהו חמץ.
11. מאכל שבושל בכלי חמץ, בערב פסח, ולא השתמשו בכלי זה בעשרים וארבע (24) השעות הקודמות, התבשיל מותר, הן לאשכנזים והן לספרדים. אבל לכתחילה אסור לעשות כך, אלא צריך להכשיר את הכלי [ב].
12. תבשיל כזה, מותר בדיעבד, לספרדים גם בפסח עצמו [י] אבל לכתחילה אסור [ה]. ולאשכנזים יש מקומות שנהגו לאסור, ואם המנהג אינו ידוע, מותר (עב).
13. בימינו, בשר וגבינה שהוכנו לפני פסח, בצורה תעשייתית, מותרים בפסח עצמו (לד).
14. כמו כן, מותר להשתמש בסוכר ומלח הנמכרים כל השנה, אף שאין השגחה מיוחדת לפסח (נו).
15. חמץ של יהודי שעבר עליו הפסח, אסור מדרבנן (עה).
16. חמץ שעבר עליו הפסח, אינו אוסר במשהו [יא].

כ. דין חמץ שעבר עליו הפסח (סימן תמח)

1. חמץ של אינו יהודי שעבר עליו הפסח מותר באכילה [א].
2. יהודי שנשלחה אליו מתנה של חמץ בתוך הפסח, יאמר שאינו רוצה לזכות בו, כי אין אדם נעשה בעלים נגד רצונו [ב].
3. חמץ של יהודי שעבר עליו הפסח, אסור בהנאה אחרי פסח, אפילו אם לא ידע על קיומו [ג], ואפילו ביטלו [ה].
4. מותר למכור החמץ לאינו יהודי לפני פסח, אף אם כוונתו לקנותו בחזרה אחר פסח [ג].
5. אם אינו מעבירו פיזית לרשות הגוי, צריך לכתחילה להשכיר לו מקום, בו החמץ מונח [ו].

6. אסור ליתן בהמתו לאינו יהודי לימי הפסח, כשיודע שהאינו יהודי יאכיל בהמתו חמץ [ז].

כא. דין חמץ שנמצא בחנות ישראל והפועלים אינם יהודים או בהפך (סימן תמט)

1. חמץ שנמצא במקום מסויים אחר הפסח, ויש סבירות שהוא שייך ליהודי, החמץ אסור, ואם יש סבירות שהוא שייך לגוי, החמץ מותר [א].
2. אם הדבר מוטל בספק, מותר (ד).

כב. ישראל ואינו יהודי שיש להם שותפות (סימן תנ)

1. מותר להשכיר בית לאינו יהודי, גם אם האינו יהודי יכניס חמץ בדירה (ה).
2. אמנם אין להשכיר בפסח בית לאינו יהודי כדי שהלה יכניס בו חמץ [ט].
3. מותר לתת כסף לפועל הנכרי שלו, כדי שיקנה לעצמו אוכל, ואפילו אם יקנה חמץ (ו).
4. אבל אין לשלוח אותו לחנות, כדי שיקנה חמץ בהקפה, והיהודי ישלם לחנות לאחר מכן (ו).
5. אסור לקנות חמץ בשביל אינו יהודי, אפילו בכספו של האינו יהודי (ו).
6. נכון להימנע מעבודת מלצרות במסעדה של אינו יהודי, בה ניתן חמץ לסועדים, ובשעת הדחק, שזו פרנסתו, מותר [טז].

כג. סיכום הלכות הכשרה למעשה בזמננו (סימן תנא)

1. **כלים שמשתמשים בהם רק בצונן**

נזכיר כי עניין ההכשרה נתקן עבור כלים שבלעו אוכל חם, מחשש שבפסח יכניסו בהם אוכל חם, שיבלע את החמץ הנפלט מכלי החמץ.
על כן כלים או משטחים שלא הונח עליהם אוכל חם, וכן כלים שנשתמשו בהם בצונן, אינם צריכים הכשרה.

מכאן מוכח שמקררים, מקפיאים, שולחנות, שיש שלא מונח עליו חמץ חם במשך השנה במגע ישיר, כל אלה אינם צריכים הכשרה כלל.
כוסות, ככוס קידוש וכוסות שתיה, שמשתמשים בהם רק לשתיה קרה, כל אלה אינם צריכים הכשרה, בין אם הם פורצלן, חרסינה, זכוכית, או כל חומר אחר.

2. **כלים שמשתמשים בהם בחום**

כלים מחרסינה ומפורצלן אינם ניתנים להכשרה.
צלחות וסכו"ם ממתכת או מפלסטיק קשיח או מפיירקס, הכשרתם בהגעלה.
כלי זכוכית, לספרדים מותרים ללא הכשרה (כי אינם בולעים), ובני אשכנז נוהגים לא להשתמש בהם בפסח, אם השתמשו בהם במשקה חמץ חם.
סירים וכיסוייהם צריכים הגעלה.

3. **כלים שמשתמשים בהם באפיה**

תבניות, מצנם, רשת של תנור, אם מונח עליו מאכל ישירות, כל אלה ודומיהם, אין אפשרות להכשירם לפסח.

4. **כלים או משטחים שלא מניחים עליהם אוכל ישירות**

כלל גדול – אין מתכת בולעת חמץ מחברתה ללא נוזל.
על כן הכיריים והחצובות אינם צריכים הכשרה, כי מניחים עליהם סירים, והמגע הישיר הוא בסירים ולא באוכל. ואין הבדל אם זה כיריים גז חשמל או אינדוקציה.
גם פלטה של שבת אינה צריכה הכשרה. אבל אם במהלך השנה מפשירים חלה קפואה ישירות עליה, ינקנה היטב ויפעילה למשך חצי שעה, ובפסח לא יניחו אוכל ישר עליה, אלא בתוך כלים כנהוג.
משטחי שיש, או כל מקום אחר עליו אין מניחים מאכלים אלא סירים, אף אם הסירים חמים, אין צורך להכשירם.
מיחם וקומקום גם כן אינם צריכים הכשרה, כי אין מניחים עליהם חמץ. אמנם מי שמניח על המיחם חלה כדי להפשירה, יערה מים חמים על המכסה, ובפסח יזהר שלא יניח עליו שום מאכל.
מדיח כלים, יפעיל אותו פעם אחת ללא כלים.

כיור אינו צריך הכשרה.

5. **תנור**

תנור שהמאכל הנאפה בו, מונח ישירות על דפנות התנור, אינו ניתן להכשרה.

תנורים של ימינו, שכל האפיה נעשית בתבניות, ואין מגע ישיר בין המאפה לדפנות, מעיקר הדין אינם צריכים הכשרה. אבל נוהגים להפעילם חצי שעה, ללא דבר בתוכם. ובתנור פירוליטי (שמגיע לחום גבוה מאד), יש להפעיל תוכנית לניקוי עצמי, והיא מכשירתו.

ככל האמור לעיל, יש לנהוג גם ברשת התנור, אם האוכל אינו בא עמו במגע ישיר, אלא מונח בתבניות.

כמובן צריך לוודא את נקיונם של הללו, לבל יהיה בהם חמץ בעין.

מיקרוגל בו המאכל מונח בתוך כלי, אינו צריך הכשרה, אבל אם מאכל חמץ מונח ומתחמם על הצלחת, צריך לעשות לה הגעלה, למנהג אשכנז. ולמנהג ספרד, אין צריך כל הכשרה.

כד. זמן הגעלת הכלים (סימן תנב)

1. הגעלת הכלים צריכה להיעשות לפני שעת איסור חמץ. על כן צריך להכשיר לפני שעה חמישית של י"ד ניסן (א).
2. אם מכשיר כלים בשריים וחלביים יחד, חובה לחדול משימוש באחד מהם בתוך 24 שעות לפני ההכשרה (ב).
3. צריך לוודא שהכלים המוכשרים לא יגעו זה בזה בעת ההגעלה.
4. אם תופס את הכלי במלקחיים, צריך להרפות לרגע, כדי שהמים יכנסו בכל מקום (ד).
5. הכשרת כלי גדול נעשית באמצעות הרתחת המים שבו, והכנסת אבן מלובנת אל תוכו, עד שהמים המבעבעים יגלשו מעבר לשפתו (ו).
6. לאחר ההכשרה, נוהגים לשפוך מים קרים על הכלים (ו). אם לא עשה כן, ההכשרה מועילה [כו].

המצה (סימנים תנג–תסא)

כה. החיטים וטחינתם למצות (סימן תנג)

1. קיום מצוות אכילת מצה נעשה רק במצות שנאפו מאחד מחמישה מיני דגן, חיטים, שעורים, כוסמין, שיבולת שועל או שיפון (א).
2. אין יוצאים ידי חובת מצה, במצות הנעשות מאורז או מקמח קטניות (א).
3. אורז וקטניות מותרים בפסח לבני ספרד (א).
4. לבני אשכנז הקטניות אסורים באכילה, אבל אינם חמץ, ומותר להשהותם בבית (א).
5. נפלו קטניות לתוך התבשיל, התבשיל מותר (א).
6. גם בקרב בני ספרד יש שנהגו איסור בקטנית זו, או אחרת [ה].
7. בהגיעם לארץ, רשאים המה לעשות התרת נדרים, ולבטל מנהג זה. בחור שנשא אשה גם הוא אינו חייב להמשיך במנהג זה [ה].
8. כל זרע שיש לגביו מחלוקת, אם הוא בכלל קטניות אם לאו, מותר בפסח [ח].
9. על כן מותר לאכול שוקולדים, או שאר מאכלים תעשייתיים, הכשרים לפסח לאוכלי קטניות, כאשר זרע הקטנית הוא לפתית.
10. שמן קטניות שנעשה ללא תערובת מים, מותר בפסח [ח].
11. מותר להשתמש בשמן קטניות להדלקת נרות (א).
12. ראוי לשמור את החיטים המיועדים למצות מצוה, שלא יפלו בהם מים משעת קצירה (ד). ואולם הנהגה ראויה לכתחילה בעיקר עבור המצות בהם יקיים את מצוות אכילת מצה (ד).
13. בעת דוחק, כשאין קמח כזה, המצות כשרות (ד).
14. קמח מן השוק עובר רחיצה במים, על כן אין להשתמש בו לעשיית מצות. אבל זה רק חשש רחוק של חימוץ, לכן מותר להשהותם בבית [יז].
15. לכתחילה צריך להיזהר שלא להניח שק קמח מעל שק קמח אחר, מחשש שהחימום הנגרם יחמיץ את הקמח. ובדיעבד, כשר (ז).

כו. באיזו מצה יוצא אדם ידי חובתו (סימן תנד)

1. אדם יוצא ידי חובה במצה שנעשית מקמח לבן או מקמח מלא, אבל אינו יוצא ידי חובה במצה הנעשית רק מקליפת הגרעין (א).
2. אין אדם יוצא ידי חובה במצה גזולה, אפילו אם לא ידע שהיא גזולה (ד).
3. מצות שנאפו מחיטים גזולות, אין לקיים בהם את המצוה. אבל אם לא ידע, יצא ידי חובה [טו].

כז. מים שלנו (סימן תנה)

1. בזמן התלמוד נהגו לשאוב מים מהנהרות, וחששו שטמפרטורת המים פושרת. על כן חייבו לשאבם טרם בין השמשות, ולהלינם במקום קריר, כל הלילה (א).
2. בזמננו מותר להשתמש במים מהברז, או מבקבוקים קנויים, ולצננם כל הלילה [כה].
3. מים שקוררו במקרר, כשרים ללישת המצות [כה].
4. אסור ללוש במים פושרים או חמים, ואם לש בהם, המצות אסורות (כז).
5. אין למלוח את העיסה (ה).
6. עבר ומלח, המצות כשרות [לב], ולמנהג אשכנז דווקא אם כמות המלח מועטה [לד].
7. אין לתת תבלינים בעיסה (ו).
8. אם נתן תבלינים, בדיעבד כשר [לו].

כח. שיעור כמות לישת המצות (סימן תנו)

1. צריך ללוש כמויות קטנות כדי שלא יתעורר חשש לחימוץ העיסה. ולכן קבעו שאין ללוש כמות העולה על קילו וחצי (1.5 קילו) (א).
2. טוב שמדידת הקמח תיעשה לשם מצוה. אבל אם לא עשה כן, המצות כשרות אפילו לקיום המצוה בליל הסדר (א).
3. אם לש יותר מהשיעור, כשר בדיעבד (ב).
4. אם לש במכונה, מותר אפילו לכתחילה [ו].
5. מותר למי שלש עיסה ביום טוב, למדוד את כמות הקמח (ג).

6. כמו כן מותר למדוד כזית מצה כשיש צורך במידה מדויקת.

כט. הנהגת החלה בעיסות מצות (סימן תנז)

1. העיסות הנילושות בפסח, צריכים להיות פחות משיעור חלה, שזהו כקילו וחצי. על כן אחר האפיה, ישים המצות יחד בסל, ויפריש חלה על כל תוכנו (א).
2. כמו כן ניתן לכסותם יחד, ואז להפריש [ב].
3. ביום טוב, גם אם לש כשיעור, יפריש את החלה אחר האפיה (ב).

ל. המנהג ללוש המצות בערב פסח (סימן תנח)

1. יש נוהגים ללוש את מצות הסדר בערב פסח אחר חצות.
2. אין לעשות כן כאשר אפיית המצות נעשית בבהילות, כי אז לא ניתן להקפיד על כל הדינים.

לא. מקום וסדר לישת המצות (סימן תנט)

1. אין לשין במקום השמש (א), ואם לש, המצות כשרות בדיעבד (ה).
2. ביום מעונן, אין ללוש תחת אויר הרקיע (א). ובדיעבד, המצות כשרות (ה).
3. אין להוליך עיסות לתנור, תחת הרקיע המגולה, אלא צריך לכסותם (א).
4. אין ללוש קרוב לתנור, או בכל מקום חם (א).
5. צריך להתעסק בעיסה עד שמכניסים אותה אל התנור (ב).
6. יש למהר בלישת והכנסת הבצק אל התנור, ככל האפשר (ב).
7. האופה מצות בערב פסח אחר חצות, יזהר לשפוך את המים במקום מדרון. (ד)
8. אין להוסיף קמח לתוך עיסה מוכנה. (ו)
9. העוסקים במלאכה יזהרו לבל יפול קמח מבגדיהם על המצות [מב].

לב. דין מצת מצוה (סימן תס)

1. כל המצות צריכים שמירה לבל יחמיצו. ובמצות מצוה, בהם מקיימים מצות אכילת מצה בליל הסדר, השמירה מחימוץ צריכה להיות לשם מצוה [הק].
2. לכן אין לשין על ידי אינו יהודי, ולא על ידי קטן או מי שאין לו דעת (א).
3. מצוה, אך לא חובה, לאפות המצות בעצמו, ובתנאי שלמד את ההלכות, ורכש את המיומנות הנדרשת לאפייתם על פי ההלכה (ב) [ד].
4. הלש בערב פסח אחר חצות יאמר בשעת הלישה, כל הפירורים שיפלו, יהו בטלים לפני שיחמיצו (ג).
5. אשכנזים נוהגים לעשות את המצות דק מאוד (ד).
6. הספרדים נוהגים לאפותם קצת יותר עבות, אבל אסור שהעובי יגיע לטפח (ה).
7. מצות בני אשכנז כשרות לבני ספרד וכן להיפך [ד].
8. אין למלא את עיסת המצה במילוי כלשהו (ו).

לג. דין אפיית המצה (סימן תסא)

1. אדם המבקש לאפות מצות בתנורו הביתי, צריך להכשירו, כפי שלמדנו בסימן תנ"א, ולהשתמש בתבניות שלא שימשו לחמץ [ז].
2. צריך לוודא שהמצות נאפות היטב, והמדד הוא, אם פורסים אותה, ואין הבצק נעשה כמין חוטין הנמשכים מהמצה (ג).
3. לכתחילה אין לשרות מצה במים. ואם שרה, ולא נימוחה, יוצא בה ידי חובה (ד).
4. זקנים וחולים יוצאים ידי חובה לכתחילה במצה שרויה, שלא נימוחה [כא].
5. אין יוצאים ידי חובה במצה שהתבשלה (ד).
6. מצה מבושלת, אפילו שלא יוצאים בה ידי חובת המצוה, אין בה חשש חימוץ. ומותר לשרות מצה במרק ובשאר נוזלים [כא].

7. מצה שבציקה נכפל בתנור, חום האש אינו שולט שם, ולכן אסורה. אבל שאר מצות מותרות (ה).
8. מצה שהתנפחה במקום מסוים, אסורה (ה).
9. שתי מצות השוכבות זו על זו בתנור, אסורות (ה).

מה נקרא חמץ (סימנים תסב–תסז)

לד. דין מי פירות אם מחמיצים (סימן תסב)

1. מי פירות בלא מים, אינם מחמיצים כלל. ומותר לאכול בפסח מצה עשירה, שהיא מצה שנילושה במי פירות, בביצים או בחלב (א) (ד).
2. אין יוצאים ידי חובה במצה עשירה (א).
3. עוגות מצות פפושדו, מותרים [יג].
4. מנהג אשכנז שלא לאכול מצה עשירה. אמנם לחולה או לזקן מותר, ואין איסור להשהות את המצה עשירה בביתו (ד).
5. אין לערבב מים במי פירות, כי אז העיסה ממהרת להחמיץ (ב).
6. אם בכל זאת עירב בהם מים, ואפה מיד, מותר בדיעבד (ב).
7. מעט מים שנתערבו במי פירות קודם הלישה, המים בטלים, ודינם כמי פירות (ג).
8. אין ללוש עיסה עם מי פירות בכמות גדולה מִ 1.560 קילו (ה).
9. אם בכל אופן לש כמות גדולה זו, יפריש חלה, ולא ישרפנה, אלא יניחנה בצד, עד שתתקלקל [טו].

לה. שימוש בקמח מצה (סימן תסג)

1. מותר להשתמש בפסח בקמח מצה, ואין לחשוש שמא יחמיץ, כי נעשה ממצה אפויה.

לו. דין מורסן בפסח (סימן תסה)

1. המורסן, אף שאינו כשר לקיום המצוה, הרי הוא מחמיץ, וצריך להיזהר בעשיית מצותיו כבשאר מצוות.

לז. דין מאכלים שונים (סימן תסז)

1. מאכלים כגון קפה, קקאו, וכל מוצר שאין ברכיביו חמץ, יש להתירם בפסח, גם ללא השגחה מיוחדת מחמץ. [כד].
2. כיום, בארץ ישראל, כמעט כל מוצר נמכר בהשגחה מיוחדת לפסח, ללא תוספת מחיר, לכן ודאי עדיף לצרוך אותם [כד].

ערב פסח (סימנים תסח–תעא)

לח. שלא לעשות מלאכה בערב פסח (סימן תסח)

1. יש קצת מלאכות שנאסרו מדרבנן ערב פסח אחר חצות (א).
2. האיסור קיים בין כשמקבל שכר על המלאכות ובין אם עושה בחינם (א).
3. גם המלאכות האסורות, מותרות על ידי אינו יהודי (א) [ו].
4. לא נאסרו אלא מלאכות גמורות, כגון בניה תפירה או עבודות שדה [ח].
5. אף שאין תופרים בגדים, מותר לתקן בגד לצורך החג (ב).
6. כתיבה סתמית מותרת [י].
7. כתיבה של סופר סת"ם, אסורה [י].
8. יש מקומות שנמנעים מעשיית מלאכה כבר מהבוקר (ג).
9. כיום, ברוב המקומות, נוהגים לעשות מלאכה לפני חצות היום [יב].
10. ההולך ממקום שעושים מלאכה למקום שאין עושים מלאכה או להיפך, אם דעתו לחזור למקומו נוהג לחומרה (ד).
11. אם אין דעתו לחזור, נוהג כל מנהגיו, לחומרא ולקולא, כמנהגי מקומו החדש [יז].
12. המחמיר במקום שנהגו להקל, מחמת שרוצה לחזור, לא יחמיר בפרהסיה (ד).
13. מותר להביא בגדים שניתנו לתיקון אצל בעלי מקצוע, אף אם אינם נצרכים למועד (י).

לט. שלא לייחד בשר לפסח (סימן תסט)

1. אין לומר על שום בהמה, בין חיה בין שחוטה "בשר זה לפסח", כי נראה שמקדישו לקרבן, אלא יאמר בשר זה ליום טוב.

מ. תענית בכורות (סימן תע)

1. הבכורות מתענים בערב פסח (א).
2. מי שקצת חולה, או שהצום יפגע ביכולתו לקיים את מצוות הסדר, פטור מצום זה [הק].
3. הבנות אינן מתענות (ב).
4. נוהגים להשתתף בסיום מסכת של גמרא, ובכך לבטל את הצום [א].
5. יש מקילים להשתתף בסיום באמצעות טלפון או דרך תוכנת ה'זום' [א].
6. יש מקומות שסומכים על סיום משניות או ספרי הלכה [א].
7. אם חל ערב פסח בשבת, הספרדים לא נהגו לצום כלל, והאשכנזים צמים ביום חמישי (ב).
8. אב לבן בכור, והוא עצמו אינו בכור, מנהג בני אשכנז שהוא צם עד הגיע בנו לגיל מצוות.
9. אבל כשהאב עצמו בכור, ויש לו בן בכור, מנהג אשכנז שהאם צמה.
10. מי שאינו בכור, לא יתענה כל חודש ניסן, ואולם אם האכילה בערב הפסח תפריע לו בקיום מצוות הסדר בצורה טובה, רשאי לצום (ג).

מא. בערב פסח אחר שעה עשירית אסור לאכול פת (סימן תעא)

1. אין אוכלים מצה בערב פסח (ב).
2. ובכלל איסור זה גם מצה שלא נאפתה לשם מצוה. אמנם בשעת הדחק אפשר להקל [ח].
3. ילד קטן שאינו מבין מה קורה בסדר מותר באכילת מצה (ב).
4. מתחילת שעה עשירית (כשלש שעות טרם כניסת החג) אסורה גם אכילת מצה עשירה (א).
5. אכילת מעט פירות וירקות אחר שעה עשירית מותרת (א).
6. מותר לשתות יין במידה שלא תפריע להשתתפות תקינה בסדר (א).

7. מצוה להתרחץ ולהתגלח ערב החג (ג).
8. מצוה ללבוש בגדי שבת בחג (ג).

הלכות לילה הסדר ומנהגיו (סימנים תעב–תפו)

מב. דין הסיבה וארבע כוסות (סימן תעב)

1. יש לערוך את השולחן מבעוד יום ולהתחיל את הסדר מיד בתחילת הלילה (א).
2. אין לקדש לפני תחילת הלילה (א).
3. יסדר שולחנו יפה, ויעמיד בו כלים נאים כפי יכולתו (ב).
4. יש להסב בשתיית ארבעת הכוסות, באכילת מצה, בכורך, ובאפיקומן [ד].
5. היום נהוג להסב על כרית המונחת בצד שמאל של המושב, עליה נשענים [יב].
6. גם נשים חייבות להסב (ד).
7. יש מבני אשכנז שלא נהגו להסב, אבל עדיין צריכים לשבת על כיסא נוח (ד) [יב].
8. כל מי שצריך הסבה ולא היסב, יחזור על המצוה בהסבה, אבל ללא ברכה. ולמנהג אשכנז, בכוס שלישי ורביעי לא יחזור וישתה.
9. יש מצוה מדרבנן לשתות ארבע כוסות בסדר הפסח. כוס ראשון לקידוש. כוס שני בתום אמירת ההגדה. כוס שלישי בתום ברכת המזון. והרביעי בתום ההלל.
10. שיעור הכוס, יכיל לכל הפחות רביעית, שהוא כ 86 מ"ל. וישתה ממנו לכל הפחות 44 מ"ל, וישתה זאת ברצף (ט) [כז].
11. גם מי שאינו אוהב לשתות יין, או שנגרם לו מכך כאב מסוים, ישתה את ארבע הכוסות (י).
12. מי שהיין מזיק לו בצורה חמורה, פטור משתיית ארבע כוסות [לד].
13. השותה יין מבושל, מפוסטר (יב) או מיץ ענבים לארבע כוסות מקיים את המצוה [לה].
14. האלרגי לגלוטן, פטור ממצות אכילת מצה [לו].

15. יש עדיפות ליין אדום (יא). ולדעת הרמ"א, רק כאשר הלבן אינו משובח ממנו (יא).
16. יש להכין כוס יין או מיץ ענבים גם עבור הילדים (טז).

מג. דין כוס ראשון וסדר הפסח עד כוס שני (סימן תעג)

1. מתחילים את הסדר עם מצות הקידוש, ובכוס זה מקיימים גם מצות כוס ראשון מארבע כוסות [א].
2. סדר הברכות: בורא פרי הגפן, מקדש ישראל והזמנים, וברכת שהחיינו.
3. אם חל בשבת, מתחיל באמירת ויכולו (א).
4. אם חל במוצאי שבת, צריך גם להבדיל, ואז סדר הברכות הוא: בורא פרי הגפן, מקדש ישראל והזמנים, בורא מאורי האש, ברכת הבדלה, ושהחיינו (א).
5. יש לשתות את הכוס בהסיבה (ב).
6. אחרי שתיית היין, מותר לשתות עוד, אם יש צורך גדול (ג), אבל אין להפריז (ג), ומותר לשתות מים [טו].
7. אין לברך ברכה אחרונה אחר שתיית היין (ב).
8. יש להניח בפני עורך הסדר קערה ובה שלש מצות, מרור וחרוסת (לטיבול המרור בתוכו), ירק (לכרפס), ומי מלח לטיבול הכרפס, זרוע צלוי (לזכר קרבן פסח) וביצה קשה (זכר לקרבן חגיגה) (ד).
9. המרור הוא חסה או ציקורה (צמח העולש), או כל עשב מר אחר. אבל יותר מכל, יש עדיפות לחסה. אשכנזים רבים נוהגים לאכול דוקא חזרת (ה).
10. בעשיית החרוסת קיימים מנהגים שונים. אבל עיקרו עשוי ממיני פירות ויין, טעמו מתוק, ומרקמו עב, זכר לטיט (ה). הכנת החרוסת חובה [מה].
11. הזרוע אינה נאכלת בלילה [כג].
12. המסובין נוטלים ידים, וטובלים פחות מכזית כרפס במי מלח, ומברכים עליו בורא פרי האדמה, ואוכלים, כדי לעורר את הילדים לשאול על הנהגה מוזרה זו (ו).

13. אין מברכים ברכה אחרונה על הכרפס (ו).
14. הכרפס הוא ירק, ואין חובה לאכול ירק מסוים (ו).
15. אחר כך נוטלים את המצה האמצעית, וחותכים אותה לשני חלקים (ו), ואת החצי הגדול שומרים בצד לצורך האפיקומן [נב].
16. אחר חציית המצה והטמנתה בצד, יגביה את המצות ויאמר "הא לחמא עניא..." (ז).
17. ואז יצוה להסיר את המצות מעל השלחן ולהניחם בסופו, כאלו כבר אכלו (ו).
18. כעת מוזגים כוס שני, אבל לא שותים אותו (ז).
19. אחר כך אומר את ההגדה, שהיא מצוה מן התורה הנלמדת מן הפסוק" וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה ה' לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם" [הק].
20. תחילת ההגדה נעשית בשאילת הבן (או הבת), ואם אין, ישאל אחד המסובין, ואם הוא סועד לבדו, שואל את עצמו (ז).
21. כשבא לומר עבדים היינו לפרעה, יש להחזיר את המצות למקומם (ז).
22. ויקרא את כל ההגדה (ז).
23. על המצות להיות מגולות בזמן אמירת ההגדה (ז).
24. כשמגיע ל'מצה זו' צריך להגביה את המצות (ז).
25. כשמגיע ל'מרור זה' יגביה את המרור (ז).
26. נוהגים לזרוק מעט יין מן הכוס, כשאומר דם ואש ותמרות עשן, וכשאומר כל אחת מעשר המכות, וכן כשאומר את ראשי התיבות שלהם בשלש מילים "דצ"ך עד"ש באח"ב" (ז).
27. אחר אמירת ההגדה, יכסה את המצות, ויגביה את הכוס, ויאמר 'לפיכך' עד סוף ברכת גאל ישראל, ושותה כוס שני בהסיבה (ז).

מד. על כוס שני אין מברכים (סימן תעד)

1. בני ספרד נוהגים לברך בורא פרי הגפן רק על כוס ראשון ועל כוס שלישי (א).
2. בני אשכנז מברכים בורא פרי הגפן על כל ארבע הכוסות (א).

3. לכל המנהגים, אין לברך ברכה אחרונה על שתיית היין, אלא אחר כוס רביעי (א).

מה. יתר דיני הסדר (סימן תעה)

1. מצות עשה מן התורה לאכול כזית מצה בליל הסדר [הק].
2. בשאר ימי הפסח, אין אכילת המצה חובה אלא רשות [הק].
3. בזמן הזה, יש מצוה מדרבנן לאכול כזית מרור בליל הסדר [הק].
4. למעשה, אוכלים יותר מכזית, וכפי שיתבאר.
5. יש להניח שלש מצות לפני המברך. העליונה והתחתונה שלימות, והאמצעית, חצויה (א).
6. לאחר נטילת ידים יאחז את שלושת המצות בידיו, ואז יברך (א).
7. אחר הברכה אוכל כזית מן המצה העליונה, וכזית מן האמצעית. ומניח את המצה התחתונה (א).
8. יאכלם בהסיבה.
9. כזית המצה העליונה נאכל לקיום מצות אכילה ביום טוב, והכזית מן האמצעית נאכל לקיום מצות אכילת מצה, בה חוייבנו מן התורה [ב].
10. יש נוהגים שרק בעל הבית אוכל שני כזיתים. אמנם עדיף, אם הדבר אפשרי, שכל אחד יאכל שנים [ט].
11. מנהג ספרד לטבול את המצה במלח. אמנם בני אשכנז אינם נוהגים כן (א).
12. אחר המצה יקח כזית מרור, יטבלנו בחרוסת, אבל לא ישקענו בתוכו. ואינו מיסב באכילתו (א).
13. אחר המרור לוקח את המצה השלישית, וכורך בה את המרור, טובלם בחרוסת, ואומר זכר למקדש כהלל. אין מברכים על הכריכה, ויאכלנה בהסיבה (א).
14. לא יסיח דעתו מברכת המוציא עד סיום אכילת 'כורך' (א).
15. לכתחילה צריך ללעוס המצה. אמנם בדיעבד, אם בלע את המצה, יצא ידי חובה (ב).
16. אם בלע את המרור, לא יצא (ב).

17. גם אכילת המצה וגם אכילת המרור יהיו ברצף, ולא ישהה באכילתם יותר משש דקות (ו) [לא].

מו. אכילת צלי בליל פסח (סימן תעו)

1. אסור לאכול שה צלוי כולו כאחד, כפי שקרבן פסח נצלה (א).
2. למנהג אשכנז, אין לאכול כל סוג צלי בליל הסדר, אפילו בשר עגל ועוף, ואפילו צלוי בקדירה (א) [ב].
3. בקרב בני ספרד, יש שקיבלו מנהג זה, ויש שלא קיבלוהו [ב].
4. במקום שאין מנהג ידוע, רשאים בני ספרד לאכול צלי [ב].
5. אין לאכול ולשתות יותר מדי בסעודה, כדי שיוכל לאכול אפיקומן (א).
6. יש מקומות שנהגו לאכול ביצה קשה לפני אכילת האפיקומן (ב).

מז. דיני אכילת אפיקומן (סימן תעז)

1. בסוף הסעודה אוכלים כזית מצה שמורה, זכר לקרבן פסח, וכדי לקיים את מצות אכילת מצה שוב, כשאינו רעב (א).
2. יאכלנו בהסבה וללא ברכה (א).
3. לכתחילה צריך לאכלו קודם חצות (א).
4. לפי מנהג אשכנז, ראוי גם לומר את ההלל לפני חצות.
5. אם שכח לאכול את האפיקומן, עליו ליטול ידיו כשנזכר, לברך המוציא, לאכול את האפיקומן, ולברך ברכת המזון בלי כוס (ב) [יב].

מח. שלא לאכול אחר אכילת אפיקומן (סימן תעח)

1. אין לאכול אחרי אכילת האפיקומן.
2. למנהג אשכנז צריך לאוכלו במקום אחד.

מט. ברכת המזון על כוס שלישי (סימן תעט)

1. בסוף הסעודה, אחר אכילת האפיקומן, מברכים ברכת המזון, ואחריו מברכים בורא פרי הגפן על כוס שלישי, ושותים אותו בהסיבה (א).

2. אין מברכים אחריו ברכה אחרונה, אלא רק אחר שתיית כוס רביעי.
3. אחר שתייס כוס שלישי, אין לשתות דבר עד הגיעו לכוס רביעי (א).
4. לכתחילה ראוי שיהיו שלושה גברים, כדי שיוכלו לזמן, ולומר את ההלל ביחד.

נ. סדר כוס רביעי (סימן תפ)

1. לאחר ברכת המזון מסיימים את ההלל, שאת ראשיתו אמרו בסיום מצות ההגדה.
2. אחר כך אומרים הלל הגדול, ונשמת, הכל כפי המובא בהגדות של פסח, כל אחד כמנהגו.
3. אחר סיום ההלל שותים כוס רביעי.
4. שתיית כוס רביעי תיעשה בהסיבה.
5. אם טעה ולא היסב בשתייתו, למנהג בני ספרד יחזור וישתה בהסיבה. ולמנהג בני אשכנז, אין לחזור ולשתות.
6. האשכנזים נוהגים לברך בורא פרי הגפן טרם השתיה, והספרדים סומכים על הברכה הראשונה שנאמרה על הכוס השלישי.
7. אחר שתייתו מברכים 'על הגפן'.

נא. שלא לשתות אחרי ארבע כוסות (סימן תפא)

1. אחר שתיית כוס רביעי, אסור לשתות יין וכל משקה שיש בו אלכוהול (א).
2. מותר לשתות מים, מיצים, תה או קפה [ב].
3. אחרי הסדר, מצוה לעסוק בהלכות פסח ובניסי יציאת מצרים, עד שתחטפו שינה (ב).
4. זאת כמובן, דוקא בתנאי שאיחור השינה לא יעכבו מתפילה במנין למחרת בבוקר [ה].
5. בקריאת שמע על המיטה נוהגים לומר רק ברכת המפיל וקריאת שמע, ולא את שאר פרקי התהילים שרגילים לומר בכל ערב (ב).

נב. דין מי שאין לו יין (סימן תפג)

1. מי שאין לו יין, מקדש על המצה ואינו אומר בורא פרי הגפן אלא מברך המוציא, ובסוף הקידוש אומר על אכילת מצה, ואוכל שני כזיתים מן המצה.
2. אחר כך אוכל כרפס ואינו מברך בורא פרי האדמה.
3. ימשיך את הסדר כרגיל, ובתום ההגדה, לא יברך על הכוס השני, אלא ימשיך את הסדר של אכילת מרור וכורך, הכל כרגיל.
4. אם יש לו משקה חשוב אלכוהולי, לדעת המחבר לא יקדש עליו, אלא ישתהו בשאר הכוסות. אמנם לרמ"א יעשה גם את הקידוש על משקה זה, ויברך שהכל.

נג. שיעור כזית (סימן תפו)

1. שיעור כזית הוא נפח של כ 28 מ"ל [א].
2. באכילות שחיובם מדרבנן, ניתן לסמוך, בעת הצורך, על השיטה, ששיעור כזית הוא כ 19 מ"ל [א].
3. יש נוהגים לחשב שיעור זה לפי גרמים, ומסתמכים על המשקל הסגולי של המאכלים, שהוא בדרך כלל 1 או מעט פחות. מדידה זו קלה יותר, ושיעור הכזית הוא 28 גרם לחומרא, ו – 19 גרם לקולא [א].
4. במצת מכונה ההבדל בין המשקל והנפח הוא משמעותי, וניתן לצאת ידי חובה באכילת שליש מצת מכונה [א].
5. את כזית המצה צריך לאכול ברצף, ומשך אכילתו יהא לא יותר מ 6 דקות [ב].
6. אם יש אויר בתוך כזית, אין לכללו בשיעור. וזו אחת הסיבות למדוד לפי משקל [ג].

הלכות תפילות הפסח (סימנים תפז–תצד)

נד. סדר תפילת ערבית (סימן תפז)

1. מתפללים תפילת חג בנוסח המופיע במחזורים (א).
2. חל יום טוב בשבת, מתפלל תפילת החג, עם ההוספות של שבת (א).
3. אם טעה והתפלל את תפילת השבת, או רק את תפילת החג, חוזר ומתפלל (א).
4. בליל ראשון של פסח, קוראים הלל בבית הכנסת, אחר העמידה, ומברכים עליו (ד).
5. חלק מבני אשכנז נהגו שלא לומר הלל בבית הכנסת (ד).
6. מקום שאין בו מנהג, יאמרו את ההלל בברכה [טו].
7. גם הנמנעים מאמירת הלל בבית הכנסת, לא יברכו על ההלל הנאמר בליל הסדר [טו].

נה. סדר תפילת שחרית של פסח (סימן תפח)

1. אחר עמידת שחרית של יום טוב, אומרים הלל שלם עם ברכה.
2. נוסח הברכה לספרדים הוא "לגמור את ההלל". והאשכנזים אומרים "לקרוא את ההלל".
3. מוציאים שני ספרי תורה, בראשון קוראים את פרשיית קרבן הפסח שבפרשת בא (שמות פרק יב, כא עד פסוק נא).
4. חמישה קרואים עולים לספר ראשון. ואם חל יום טוב בשבת, יזמן שבעה קרואים.
5. העולה בספר השני קורא את קרבנות החג שבפרשת פנחס, ומקומם בספר במדבר (פרק כח, מפסוק טז עד פסוק כה).
6. העולה שהוזמן למפטיר, קורא את ההפטרה בספר יהושע, מפרק ה' פסוק ב' עד סוף הפרק.
7. הספרדים אומרים קדיש הן אחר קריאת ספר ראשון והן אחר קריאת ספר שני. ולמנהג אשכנז, אחר הקריאה בספר הראשון, יניח את השני על הבימה, ויאמר קדיש. ובגמר הספר השני, לא יאמר קדיש.

8. בשחרית עדיין אומרים משיב הרוח ומוריד הגשם.
9. אומרים פיוט "טל" לפני תפילת מוסף, ובתפילת לחש של מוסף חדלים לומר מוריד הגשם, ומתחילים לומר מוריד הטל.
10. חלק מבני אשכנז נהגו שבתפילת לחש הציבור עדיין אומר משיב הרוח ומוריד הגשם, ורק שליח הציבור, בחזרתו, אומר את פיוט ה"טל", ומשנה למוריד הטל.

נו. סדר תפילת ליל שני של פסח וספירת העומר (סימן תפט)

1. חובה לספור את העומר מליל שני של פסח עד ערב שבועות [הק].
2. זמן הספירה הוא מצאת הכוכבים (א).
3. מי שספר בבין השמשות יצא (ב).
4. אין לספור מפלג המנחה. אלא שאם ספר אינו חוזר וסופר בלילה בברכה, ובימים אחר כך יכול להמשיך לספור בברכה [י].
5. המנהג הוא לספור אחר תפילת ערבית (א).
6. אם לא ספר בתחילת הלילה, יכול לספור בברכה עד עלות השחר (א).
7. אם בלילה לא ספר, יספור למחרת כל היום, וללא ברכה (ז).
8. כל אחד חייב לספור בעצמו (א).
9. הספירה נעשית בעמידה (א).
10. ספר בישיבה יצא [ד].
11. זקן או חולה רשאים לספור בישיבה [ד].
12. אם נשאל מה המספר של היום, ועדיין לא ספר, יאמר את המספר שספרו אתמול (ד).
13. אם נשאל ואמר את מספר של היום הנוכחי, לא יוכל לספרו עוד בברכה (ד).
14. אסורה התחלת סעודה קודם הספירה. וחל האיסור מעת השקיעה (ד), אבל נכון להחמיר מחצי שעה קודם השקיעה [יט].
15. מותרת אכילה שלא במסגרת סעודה.
16. אם הציבור מתפלל בשעה מאוחרת, וברצונו לסעוד, יספור ביחיד, ויאמר גם פרשה ראשונה של קריאת שמע, ורשאי לאכול [כ].

17. אם התחיל סעודה בהיתר, יכול לגמור סעודתו ולספור אחר כך [ד].
18. אם יכול להפסיק מעט באמצע הסעודה, ולספור בכובד ראש, יעשה כך [כא].
19. אם שכח לספור באחד הימים, ימשיך לספור בשאר ימים ללא ברכה (ח).
20. המסופק אם דילג אחד מן הימים, ימשיך לספור בברכה (ח).
21. ילד שנעשה בר מצוה בעת הספירה, ועד אז ספר כל יום, ימשיך לספור בברכה [ל].
22. גר שנתגייר באמצע הספירה, יספור ללא ברכה [ל].
23. אסור לאכול מתבואה חדשה עד יום שלישי של פסח (י).
24. בארץ, יש לוודא בקניית תוצר תבואה, כגון קמח, שההשגחה ציינה 'ללא חשש חדש' [מב].
25. בחוץ לארץ, מותר להשתמש בקמחים, כאשר אין פיקוח. מחמת צירוף כמה ספיקות [מב].

נז. סדר תפילת יום שני ותפילת חול המועד (סימן תצ)

1. יום שני של פסח בחוץ לארץ, הוא גם יום טוב, ונוסח תפילתו דומה ליום ראשון. אבל קריאת התורה וההפטרה מיוחדים ליום זה (א).
2. חול המועד מתחיל בארץ מיום שני של הפסח, וממשיך עד יומו השישי של פסח. ובחוץ לארץ, תחילת חול המועד היא רק ביום שלישי של פסח.
3. בחול המועד מתפללים עמידות כמו ביום חול, אלא שמוסיפים יעלה ויבוא. ואם לא אמרו, צריך לחזור ולהתפלל (ב).
4. בחול המועד, מזכירים יעלה ויבוא גם בברכת המזון. ואם לא אמרו אינו חוזר ומברך (ב).
5. בחול המועד נוספת תפילת מוסף, ונוסחה כביום טוב, למעט מספר שינויים קלים, כמובא במחזורים.
6. בכל ימי חול המועד קוראים הלל בדילוג, כמו בראש חודש (ד).
7. האשכנזים מברכים על ההלל, ואילו הספרדים אינם מברכים [כ].
8. בכל יום מימי חול המועד קוראים בתורה, כפי המובא במחזורים.

9. יומו השביעי והאחרון של פסח, הוא יום טוב. ובקידוש לא אומרים ברכת שהחיינו (ז).
10. בשבת חול המועד, אומר בשחרית את העמידה של שבת, ומוסיף יעלה ויבוא (ט).
11. במוסף מתפלל תפילת מוסף של שלוש רגלים, ומוסיף בה תוספות של שבת (ט).
12. האשכנזים נוהגים לומר שיר השירים בשבת חול המועד (ט).
13. אם החג השביעי והאחרון של פסח חל בשבת, אומרים אותו ביום זה. (ט).

נח. סדר הבדלה במוצאי יום טוב (סימן תצא)

1. במוצאי יום טוב, בין אם יוצא מיום טוב לחול המועד, ובין אם יוצא לימות החול, מוסיפים בברכת "חונן הדעת", בעמידה של מוצאי יום טוב, את נוסח ההבדלה, כמו שאומרים במוצאי שבת.
2. מבדילים על הכוס כמו במוצאי שבת, ואין מברכים לא על בשמים, ולא על על הנר.
3. כאשר חל יום טוב במוצאי שבת, מוסיפים נוסח הבדלה לתפילת עמידה של יום טוב, והוא פותח במילה "ותודיענו". ובקידוש מוסיפים ברכה על הנר ועל ההבדלה, ולא על הבשמים.

נט. דינים הנוהגים בימי העומר (סימן תצג)

1. בימי העומר נוהגים להתאבל מעט על מותם של תלמידי רבי עקיבא שארעה בתקופה זו, מחמת שלא כיבדו זה את זה [הק].
2. נוהגים שלא לישא אישה עד ל"ג בעומר. ומל"ד בעומר הכל מותר (א).
3. רבים נמנעים מהאזנה למוסיקה. ויותר חשוב להימנע מהשמעת מוסיקה לציבור [ב].
4. חלק מהאשכנזים נהגו לאסור מראש חודש אייר עד חג השבועות, מלבד יום ל"ג בעומר (ב).

5. כחלק מהאבילות, גם התספורת אסורה (ב). הספרדים נהגו באיסור זה עד בוקרו של ל"ד בעומר. ובני אשכנז נהגו בו עד בוקרו של ל"ג בעומר.
6. המנהג הוא לאסור גם גילוח [ז].
7. המתגלחים מידי יום, רשאים להתגלח, במיוחד בערב שבת [ז].
8. חל ל"ג בעומר ביום ששי, גם הספרדים רשאים להסתפר בל"ג בבוקר (ב).
9. אם לא יוכל להסתפר בבוקר ל"ג, מותר להסתפר כבר בערב [ח].
10. בל"ג בעומר מרבים בשמחה, ולא אומרים תחנון (ב).

ס. סדר תפילת חג השבועות (סימן תצד)

1. יומו החמישים של ספירת העומר, הוא חג השבועות (א).
2. את תפילות החג מתפללים כפי הסדר הנדפס במחזורים (א).
3. שם החג הוא "חג השבועות הזה, זמן מתן תורתנו" (א).
4. אחר תפילת שחרית אומרים את כל ההלל בברכה (א).
5. אחר כך קוראים בתורה, ומפטירים, כפי שמופיע במחזורים (א).
6. יש נוהגים לקרוא את מגילת רות [ג].
7. יש נוהגים לאכול מאכלי חלב בחג השבועות (ג).
8. אסור להתענות באסרו חג, שהוא היום אחרי חג השבועות (ג).
9. לא אומרים תחנון מראש חודש סיון עד אסרו חג (ג).
10. מנהג נפוץ להימנע מתחנון עד י"ג סיון [ח].
11. מנהג נפוץ נוסף, ללמוד כל ליל החג, ולהתפלל בתפילת הנץ [י].